

Силабус курсу
Розвиток жанру поеми в українській літературі
XIX-XX ст.

Освітній ступінь – бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітньо-професійна програма «Українська мова і література»

Рік підготовки – 3, семестр – 6

Компонент освітньої програми: вибіркова дисципліна

Кількість кредитів – 2

Дні занять: вівторок, 11.05-14.05, ауд. 87

Консультації: середа, 14.05, ауд. 81

Мова викладання: українська

Керівник курсу

кандидат філологічних наук, доцент Скуратко Тетяна Миколаївна

Контактна інформація: tanyabidov@gmail.com

Опис дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Розвиток жанру поеми в українській літературі XIX-XX ст.» – ознайомлення студентів із основними тенденціями розвитку жанру поеми в українській літературі XIX-XX ст., акцентуючи увагу на традиціях і новаторстві, відстежуючи загальнонаціональні тенденції розвитку жанру поеми в українській літературі у зв'язках з іншими літературами. Простежити генезу та шляхи розвитку жанру поеми; ознайомлювати із напрацюваннями в галузі теорії цього жанру; з'ясувати суть, функціонування й еволюцію поеми XI-XX ст., визначити її типологічні ознаки; формувати загальні та фахові компетентності філолога:

- сформувати знання про основні тенденції розвитку і своєрідність літературного процесу, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, стилів і жанрів української літератури;
- здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до XXI століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.

Зміст навчальної дисципліни розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців у сфері філології, норм та традицій вищої університетської освіти, а також профілю освітньо-професійної програми.

Навчальний контент

Теми	Результати навчання
Тема 1. Теоретичний дискурс поеми як жанру, її різновиди. Жанровий світ поеми та поемне мислення.	Уміти ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз,

	<p>критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних інноваційних методів.</p> <p>Знати специфіку розвитку жанру поеми в українській літературі XIX – XX ст., її типологічні ознаки.</p> <p>Ознайомитися із напрацюваннями у галузі теорії жанру поеми.</p> <p>Уміти розкрити діалектику традицій і новаторства в українській поезії нашого часу.</p>
Тема 2. Генеза та шляхи розвитку жанру поеми.	<p>Уміти інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі. Здійснювати літературознавчий філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.</p> <p>Уміти визначати місце і роль української літератури в контексті світової культури; аналізувати художні твори в єдності змісту і форми, застосовувати на практиці літературознавчі терміни, оцінювати художні явища та літературознавчі праці.</p> <p>Знати особливості розвитку жанру поеми в світовій та українській літературах.</p>
Тема 3. Розвиток, збагачення й оновлення поеми як ліро-епічного жанру XIX століття.	<p>Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології.</p> <p>Знати суть, функціонування й еволюцію української поеми XIX століття, визначити її типологічні ознаки.</p> <p>Уміти розкривати неперервність літературного процесу, сприяти усвідомленню літератури як певного національного та історичного типу художньої творчості; зіставляти художні твори.</p>
Тема 4. Особливості розвитку драматичної поеми в українській літературі. Роль Лесі Українки у творенні цього жанру.	<p>Мати навички у проектуванні навчальних розробок та їх реалізації.</p> <p>Знати особливості розвитку жанру драматичної поеми.</p>
Тема 5. Українська поема XX століття: ідеї, теми, проблеми жанру.	<p>Використовуючи відповідні теоретичні праці з питань літературознавства, літературно-критичні розвідки, конкретні дидактичні матеріали, уміти з'ясовувати жанрові особливості та специфіку жанру поеми в українській літературі XIX-XX ст. на матеріалі творчості М. Рильського, В. Сосюри, Д. Павличка, І. Драча, Ліни Костенко, М. Вінграновського та інших письменників.</p>
Тема 6. Новаторство сучасної поеми, її жанрові різновиди.	<p>Знати жанрові видозміни в українській поезії XX століття; розуміти діалектику традицій і новаторство в сучасній поезії.</p>

Формування програмних компетентностей

Індекс у матриці	Програмні компетентності
------------------	--------------------------

ОНП	
ЗК 1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії і закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість. Емоційний інтелект. Когнітивна гнучкість. Здатність до емоційної стабільності, толерантності.
ЗК 5	Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 7	Здатність бути відповідальним, ініціативним, активним, мати динамічні знання, відкритість до світу, вміння працювати в команді; вміння розподіляти функції у колективній роботі.
ЗК 8	Здатність виконувати навчально-дослідні завдання; володіння науково-дослідними методами відповідного фахового спрямування. Критична обізнаність та інтелектуальна чесність.
ФК 1	Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ; володіння ключовими поняттями мовознавства та літературознавства, теоріями і методами філологічного аналізу, особливостями розвитку філологічної думки у певну історичну епоху та у сучасному контексті розвитку гуманітаристики. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.
ФК 3	Знання про основні тенденції розвитку і своєрідність літературного процесу, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, стилів і жанрів української літератури, історії зарубіжної літератури, фольклору. Розуміння основних проблем теорії літератури: література та дійсність, генезис і функція літератури, зміст і форма в літературі, критерій художності, літературний процес, літературний стиль, художній метод в літературі; проблем поетики: образ, ідея, тема, поетичний рід, жанр, композиція, поетична мова, ритм, вірш, фоніка в їх стильовому значенні. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до XXI століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.
ФК 5	Здатність застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з урахуванням змістового наповнення, соціально-демографічних особливостей співрозмовника, специфіки ситуації спілкування та контексту.
ФК 6	Здатність осмислювати мистецтво слова як систему систем.
ФК 9	Здатність до організації ділової комунікації. Вміння надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мовлення. Здатність презентувати результати навчальної та дослідницької діяльності у галузі філології на місцевому, національному та міжнародному рівні.
	Програмні результати навчання
ПРН 1	Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й

	систематизувати. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних інноваційних методів. Інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів. Знання основних бібліографічних показників і пошукових систем, володіння прийомами бібліографічного опису різних джерел; сучасними методами і прийомами обробки інформації в галузі професійної діяльності. Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології.
ПРН 2	Застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з урахуванням змістового наповнення.
ПРН 6	Здатність здійснювати вибір методів, форм і засобів навчання, спрямованих на розвиток здібностей учнів. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.
ПРН 9	Оволодіння навичками застосовувати ІТ-технології, лінгвістичні програмні продукти для створення баз даних, автоматизованих лексикографічних систем, систем машинного перекладу і користування ними.

Літературні джерела

- Бабишкін О. Драматургія Лесі Українки. К.: Держмузвидав, 1963. 406 с.
- Бідованець Т. Генеза та шляхи розвитку жанру поеми. *Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. проф. М. Ткачука*. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 28. С. 224-242.
- Бідованець Т. Естетична функція образів-символів у поемах Івана Драча. *Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. д.ф.н., проф. М. Ткачука*. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 32. С. 119-123.
- Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів: монографія. К.: КНУ, 2008. 520 с.
- Бовсунівська Т. В. Теорія літературних жанрів: Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману: підруч. К.: КНУ, 2009. 519 с.
- Бородін В. С. Соціально-побутові поеми Т. Г. Шевченка періоду «Трьох літ». К.: Вид-во АН УРСР, 1958. 46 с.
- Бородін В. С. Три поеми Т. Г. Шевченка. К.: Наукова думка, 1964. 131 с.
- Бояджиев Г. Н. Проблема традиций и новаторства. М.: Наука, 1969. 62 с.
- Выходцев П. Новаторство. Традиции. Мастерство. Л.: Сов. писатель, 1973. 280 с.
- Гнатюк М. П. Поема як літературний вид. К.: Дніпро, 1972. 112 с.
- Гнатюк М. П. Т. Г. Шевченко «Гайдамаки». К.: Держлітвидав України, 1963. С. 5-51.
- Гнатюк М. П. Українська поема першої половини XIX ст. Проблеми розвитку жанру. К.: Вища школа, Вид. при КДУ, 1975. 168 с.
- Дем'янівська Л. С. Українська драматична поема: Проблематика, жанрова своєрідність. К.: Вища школа, Голов. вид-во, 1984. 160 с.
- Єфремов С. Історія українського письменства. Тернопіль: Феміна, 1995. 688 с.
- Жаков А. Г. Современная советская поэма. Минск: Изд-во БГУ им. В. И. Ленина, 1981. 176 с.
- Іванисенко В. Сучасна ліро-епічна поема. Критичний нарис. К.: «Радянський письменник», 1959. 224 с.
- Ільницький М. «Дума про Вчителя» Івана Драча. *Жовтень*. 1977. № 3. С. 138.
- Ільницький М. Енергія слова. К.: Наукова думка, 1979. С. 45.
- Ільницький М. Живе дихання жанру. К.: Молодь, 1971. С. 140-147.
- Ільницький М. Іван Драч: нарис творчості. К.: Рад. письменник, 1986. 221 с.

Ільницький М. На вістрі серця і пера: Про спадкоємність художніх традицій і новаторства в сучасній українській радянській поезії. К.: Дніпро, 1980. 286 с.

Ільницький М. Поетична драматургія І. Драча. *Українська мова і література в школі*. 1985. № 9. С. 9-17.

Ільницький М. Поетична драматургія Івана Драча. *Література і сучасність: літ-критичні статті*. К., 1987. Вип. 20. С. 169-189.

Каспрук А. Від «Енеїди» до «Мойсея». *Радянське літературознавство*, 1970. № 9. С. 65-71.

Каспрук А. Поема в сучасному літературознавстві. *Радянське літературознавство*. 1972. № 5. С. 29-35.

Каспрук А. Українська поема кінця XIX – поч. XX ст. Ідеї, теми, проблеми жанру. К.: Наукова думка, 1973. 247 С.

Каспрук А. Філософські поеми І. Франка. К.: Наукова думка, 1965. 190 с.

Кірпель І. Деякі жанрові особливості поеми. *Радянське літературознавство*. 1973. № 8. С. 4-9.

Клочек Г. «Гайдамаки» Т. Шевченка. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація. К.: Освіта, 1998. С. 85-118.

Коваленко С. Поэма как жанр литературы. М.: Знание, 1982. 112 с.

Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.

Кунків В. В. Жанрово-стильова своєрідність поеми у літературі XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.08 «Теорія літератури». Донецьк, 1994. 22 с.

Мазепа Н. Р. Развитие современной советской поэмы. К.: Наукова думка, 1986. 277 с.

Малютіна Н. П. Українська драматургія кінця XIX-початку XX століття: аспекти родо-жанрової динаміки. Одеса: «Астропринт», 2006. 350 с.

Мариняк Р. С. Поема Ліни Костенко «Циганська муза»: спроба герменевтичної трансформації. *Учёные записки Харьковского гуманитарного ин-тута «Народная Украинская Академия»*. Т.V. Харьков, 1999. С. 417-423.

Марцинкявичюс Ю. Судьбы поэмы. *Вопросы литературы*, 1966. № 10. С. 146.

Мельничук Б. І. Драматична поема як жанр: Літ.-крит. нарис. К.: Дніпро, 1981. 143 с.

Присяжнюк О. М. Жанр поеми у творчості Д. Павличка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». К., 2008. 20 с.

Присяжнюк О. М. Особливості розвитку української новітньої поеми. *Літературознавчі студії: зб. наук. праць*. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. Вип. 16. С. 207-210.

Скуратко Т. Дискурс художньої взаємодії поезії і музики в поемах Івана Драча. *Збірник наукових праць з нагоди сімдесятип'ятиріччя доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої школи України Романа Гром'яка / [упоряд. І. Пануша] // Studia methodologica*. Вип. 34. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. С. 158-164.

Скуратко Т. Конфлікт як головний драматичний компонент поем Івана Драча. *Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. д.ф.н., проф. М. Ткачука*. Тернопіль: ТНПУ, 2012. Вип. 35. С. 135-145.

Скуратко Т. Ліричне начало драматичних поем Івана Драча. *Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. д.ф.н., проф. М. Ткачука*. Тернопіль: ТНПУ, 2012. Вип. 34. С. 149-159.

Скуратко Т. Шевченківські традиції в художньому дискурсі поем Івана Драча. *Шевченкознавчі студії: Збірник наукових праць / за ред. Я. В. Вільної*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. Випуск 16. С. 258-265.

Ткачук М. «Писать – як жити». Поеми Бориса Олійника. *Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів XX століття*. Тернопіль: Збруч, 1999. С. 72-78.

Ткачук М. «Українські коні над Парижем». Поема І. Драча «Ніж у сонці». *Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття*. Тернопіль: Збруч, 1999. С. 60-71.

Хабатюк Ю. Сюжет і герой сучасної ліричної поеми. *Радянське літературознавство*. 1981. № 8. С. 12.

Числов М. М. Время зрелости – пора поэмы. Современное состояние жанра, проблемы, тенденции. М.: Сов. писатель, 1982. 256 с.

Числов М. М. Поэма набирает высоту: статьи. М.: Правда, 1982. 47 с.

Щуприк В. Поема як вид у творчості П. Куліша. *Нові технології навчання*. 2005. Вип. 41. С. 219-229.

Політика оцінювання

- *Політика щодо дедлайнів та перескладання.* Роботи, які здано з порушенням термінів без поважних причин, буде оцінено на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модуля відбувається за наявності поважних причин.
- *Політика щодо академічної доброчесності.* Письмові роботи викладач перевіряє на наявність плагіату і допускає до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонено (у т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час онлайн-тестування (наприклад, у програмі MOODLE).
- *Політика щодо відвідування.* Відвідування занять є обов'язковим компонентом освітнього процесу. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в представленні соціального проекту) навчання може відбуватися в онлайн-формі за погодженням із керівником курсу.

Остаточна оцінка за курс розраховується таким чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Тема 1	10
Тема 2	10
Тема 3	10
Тема 4	10
Тема 5	10
Тема 6	10
ІНДЗ (творчий проект)	20
Модульний контроль (теми 1-6) – завдання (тестового і творчого характеру)	20

До силябусу додано такі матеріали:

- 1) навчально-методичний комплекс (лекційний матеріал, завдання для практичних занять, сформульована тематика ІНДЗ, блок тестових завдань, завдання для модульного контролю);
- 2) електронний навчально-методичний комплекс у системі MOODLE.